

YÊU CẦU ĐỔI MỚI CÁC MÔN KHOA HỌC LÝ LUẬN CHÍNH TRỊ TỪ GÓC ĐỘ CHƯƠNG TRÌNH VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC

Trần Lăng*

Tóm tắt

Hội nghị Trung ương 5 (khóa X) chỉ rõ: “Chương trình, nội dung, phương pháp giáo dục lý luận chính trị trong nhà trường chậm đổi mới, chưa theo kịp với trình độ phát triển và yêu cầu của xã hội” [3; tr. 37]. Để các môn lý luận chính trị thực sự mang tính khoa học, việc đổi mới chương trình, giáo trình; đổi mới việc đào tạo đội ngũ giảng viên gắn liền với đổi mới phương pháp dạy học (PPDH) ở các trường đại học, cao đẳng trong giai đoạn hiện nay là cần thiết.

Từ khóa: lý luận chính trị, đổi mới chương trình và phương pháp dạy

Sau 30 năm đổi mới, nước ta đã đạt được những thành quả to lớn, có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển đất nước. Song bên cạnh đó, những tác động của nền kinh tế thị trường và xu hướng toàn cầu hóa đã làm thay đổi nhận thức, quan niệm, lối sống, niềm tin... của nhân dân nói chung và thanh niên, sinh viên nói riêng. Vấn đề thực tiễn đặt ra là cần phải đổi mới việc dạy học các môn lý luận chính trị trong các trường đại học, cao đẳng ở nước ta hiện nay để góp phần vào việc hình thành thế giới quan khoa học, phương pháp tư duy biện chứng. Bởi lẽ, giáo dục lý luận chính trị có ý nghĩa quan trọng trong quá trình hình thành, phát triển nhận thức và nhân cách của sinh viên.

Tuy nhiên, việc giáo dục lý luận chính trị trong thời gian qua đã bộc lộ nhiều hạn chế, như Hội nghị Trung ương 5 (khóa X) đã chỉ rõ: “Chương trình, nội dung, phương pháp giáo dục lý luận chính trị trong nhà trường chậm đổi mới, chưa theo kịp với trình độ phát triển và yêu cầu của xã hội” [3; tr. 37]. Đại hội Đảng lần thứ IX cũng đã nêu sự cần thiết phải đổi mới việc dạy học lý luận chính trị: “Tăng cường

giáo dục chính trị, tư tưởng, đạo đức, lối sống cho sinh viên. Cải tiến việc giảng dạy và học tập các bộ môn khoa học Mác – Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh ở các trường đại học, cao đẳng, trung cấp chuyên nghiệp và dạy nghề”[1; tr.110-111]. Nghị quyết Hội nghị Trung ương 5 (khóa IX) nhấn mạnh: “Nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác tuyên truyền, giáo dục lý luận chính trị, tạo sự thống nhất cao hơn nữa trong Đảng, sự đồng thuận trong nhân dân”. Văn kiện đại hội X của Đảng khẳng định: “Đổi mới, nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác giảng dạy và học tập lý luận”[2; tr.285]. Văn kiện đại hội XI của Đảng cũng xác định: “Tiếp tục đổi mới nội dung, phương thức, nâng cao hơn nữa tính chiến đấu, tính thuyết phục, hiệu quả của công tác tư tưởng, tuyên truyền học tập chủ nghĩa Mác – Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, quan điểm đường lối của Đảng, chính sách pháp luật của Nhà nước... Đổi mới, nâng cao chất lượng công tác giáo dục lý luận chính trị, giáo dục công dân trong hệ thống các trường chính trị, các trường thuộc hệ thống giáo dục quốc dân. Mỗi cán bộ, đảng viên phải học tập, nâng cao trình độ lý luận chính trị” [4; tr. 256-257].

Để các môn lý luận chính trị thực

* TS, Trường Đại học Phú Yên

sự mang tính khoa học, việc đổi mới chương trình, giáo trình; đổi mới việc đào tạo đội ngũ giảng viên gắn liền với đổi phương pháp dạy học (PPDH) ở các trường đại học, cao đẳng trong giai đoạn hiện nay là cần thiết.

1. Yêu cầu đổi mới chương trình và giáo trình các môn lý luận chính trị

Nội dung chương trình giảng dạy các môn lý luận chính trị ở các trường đại học, cao đẳng trong giai đoạn hiện nay thực hiện theo Quyết định số 52/2008/QĐ-BGDĐT ngày 18/9/2008 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về việc ban hành chương trình các môn Lý luận chính trị trình độ đại học, cao đẳng dùng cho sinh viên khối không chuyên ngành Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh. Nội dung chương trình được thiết kế 10 tín chỉ gồm 3 học phần: *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác – Lênin; Tư tưởng Hồ Chí Minh; Đường lối cách mạng của Đảng cộng sản Việt Nam*. Nội dung chương trình và giáo trình các môn lý luận chính trị nói chung và đặc biệt là học phần *Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin* có những hạn chế sau đây: Thứ nhất, việc tích hợp kiến thức triết học Mác – Lênin, Kinh tế chính trị học Mác – Lênin, Chủ nghĩa xã hội khoa học thành học phần *Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin* mang tính chủ quan, thiếu cơ sở khoa học và thực tiễn. Điều đó đã dẫn đến sự bất cập trong bố trí giảng viên giảng dạy học phần dưới góc độ đào tạo và năng lực thực hiện học phần. Hệ thống giáo dục đại học Việt Nam, hiện chưa có một trường nào đào tạo giảng viên và cấp bằng cử nhân, thạc sĩ, tiến sĩ để đảm trách việc giảng dạy học phần này. Thứ hai, một số nội dung kiến thức của học phần *Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác – Lênin* khô cứng, rập khuôn, không sát hợp

với thực tiễn đất nước, không còn phù hợp với giai đoạn hiện nay. Chương trình lý luận chính trị giữa các trình độ trung cấp chuyên nghiệp, cao đẳng, đại học chưa phù hợp đối tượng, còn trùng lặp, thiếu tính liên thông, gây nhàm chán cho người học. Thứ ba, giáo trình *Những nguyên lý cơ bản của Chủ nghĩa Mác – Lênin* được biên soạn cứng nhắc, minh chứng khô khan, thiếu tính khoa học do đó chưa thuyết phục đối với người học về nhận thức.

Tại Hội thảo khoa học Quốc gia “Nâng cao chất lượng giảng dạy, học tập các môn lý luận chính trị trong các trường đại học, cao đẳng” được tổ chức ngày 23/01/2015 do Đại học Quốc gia Tp.Hồ Chí Minh phối hợp với Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức, GS.TS Hoàng Chí Bảo, Ủy viên Hội đồng Lý luận Trung ương nhận định: “...thời gian gần đây, các môn triết học Mác - Lênin, kinh tế chính trị Mác – Lênin và chủ nghĩa xã hội khoa học được gộp chung lại thành môn lý luận chính trị, đã làm giảm tính chuyên sâu của các môn học này. Tính bền vững trong giảng dạy các môn khoa học Mác - Lênin ở bậc đại học đang dần bị mất đi, việc tổ chức giảng dạy và học tập các môn lý luận chính trị còn mang tính hình thức, làm cho người học thiếu hứng thú, dẫn đến coi nhẹ, đánh giá không đúng tầm quan trọng của các môn lý luận chính trị”[10]. Tại Hội thảo, GS.TS Hoàng Chí Bảo đã kiến nghị cần thiết kế lại chương trình, biên soạn giáo trình, giáo khoa theo hướng cơ bản, hiện đại, thực tiễn Việt Nam, kết hợp các tri thức hàn lâm với tri thức ứng dụng, đa dạng hóa giáo trình, sách tham khảo.

Đổi mới nội dung chương trình và giáo trình lý luận chính trị là điều nằm ngoài khả năng của đội ngũ giảng viên. Sự thay đổi đó phải đảm bảo tính hệ thống, xuất phát từ chủ trương của Đảng và Nhà

nước về đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục nói chung và đổi mới giáo dục lý luận chính trị nói riêng. Đáp ứng yêu cầu đổi mới, Kết luận số 94-KL/TW, ngày 28/3/2014 của Ban Bí thư đã khẳng định: Học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân là giáo dục những vấn đề cơ bản nhất của chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối của Đảng; sát với thực tiễn, không máy móc, giáo điều, khô cứng; gắn với chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội của Việt Nam. Các vấn đề đến nay không còn phù hợp thì không đưa vào nội dung học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân. “Nội dung chương trình học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân phải tập trung xây dựng cho tốt, phù hợp cho từng đối tượng học, từng cấp học, bậc học từ thấp đến cao (tiểu học, trung học cơ sở, trung học phổ thông, dạy nghề, trung học chuyên nghiệp; cao đẳng, đại học không chuyên về lý luận chính trị; đại học chuyên ngành lý luận chính trị...). Phân định rõ nội dung học tập lý luận chính trị ở từng cấp học, bậc học, tránh trùng lặp, học đi học lại nhiều lần ở nhiều cấp học (đại học, cao đẳng phải khác với trung học chuyên nghiệp, phổ thông; đại học chuyên ngành lý luận chính trị phải khác với đại học, cao đẳng không chuyên ngành...); đồng thời, bảo đảm tính liên thông” [5].

2. Yêu cầu đổi mới việc đào tạo đội ngũ giảng viên

Các môn lý luận chính trị là những môn khoa học. Để làm sáng tỏ những luận điểm được trình bày trong các giáo trình đòi hỏi phải huy động khối lượng kiến thức của nhiều ngành khoa học khác nhau như: khoa học tự nhiên, khoa học công nghệ, khoa học xã hội, nghệ thuật... Điều đó đòi hỏi người giảng viên phải có kiến thức cơ bản và nền tảng mới có khả năng tích hợp

khối lượng kiến thức phục vụ cho việc giảng dạy lý luận chính trị.

Mặt khác, những luận điểm lý luận chính trị mang tính khái quát rất cao, với hệ thống khái niệm và phạm trù khó hiểu đòi hỏi giảng viên phải đạt đến mức độ ý thức cao về nhận thức mới có khả năng truyền đạt, phân tích vấn đề từ “cái riêng” đến “cái chung” và ngược lại. Theo V.I. Lênin: “*Trước con người, có màng lưới những hiện tượng tự nhiên. Con người bản năng, con người man rợ, không tự tách khỏi giới tự nhiên. Người có ý thức tự tách khỏi giới tự nhiên, những phạm trù là những giai đoạn của sự tách khỏi đó, tức sự nhận thức thế giới. Chúng là những điểm nút của màng lưới, giúp ta nhận thức và nắm được màng lưới*” [6; tr. 102]. Người giảng viên cũng vậy; họ sẽ không lệ thuộc quá nhiều vào sách vở, làm chủ được kiến thức khi đạt đến mức độ cần thiết của sự nhận thức.

Thực tế trong hơn 20 năm qua, việc đào tạo đội ngũ giảng viên, giáo viên giảng dạy lý luận chính trị ở các trường đại học, cao đẳng, phổ thông chưa được chú trọng đúng mức. Nền giáo dục chưa xem giáo dục đạo đức, giáo dục chính trị là quan trọng, nên chưa có những chủ trương và chính sách đúng trong việc tuyển dụng và đào tạo đội ngũ, tổ chức giảng dạy và đánh giá. Thực trạng đó thể hiện như sau: *Thứ nhất*, những sinh viên học các ngành lý luận chính trị chủ yếu được tuyển vào từ những học sinh thiên về khối ngành khoa học xã hội, có điểm đầu vào đại học thấp, ít có khả năng học ở các ngành khác. *Thứ hai*, các môn học: đạo đức, giáo dục công dân ở trường phổ thông; môn chính trị ở trường trung cấp chuyên nghiệp; các môn lý luận chính trị ở các trường đại học, cao đẳng bị xem là những môn phụ, không được quan tâm đúng mức cả về việc học tập cũng như kiểm tra, đánh giá. *Thứ ba*, việc đánh giá

“đức” là trọng trong đời sống xã hội mang tính hình thức trước những tác động của nền kinh tế thị trường.

Vì vậy, để đổi mới dạy học lý luận chính trị, việc đổi mới quan điểm đào tạo đội ngũ giảng viên và đội ngũ giảng viên phải tự đổi mới mình là vấn đề gốc, vấn đề cốt lõi. Để thực hiện vấn đề này, đòi hỏi: *Thứ nhất*, cần có chủ trương và chế độ riêng trong tuyển dụng và sử dụng đối với đội ngũ giáo viên, giảng viên giảng dạy đạo đức, giáo dục công dân và lý luận chính trị. *Thứ hai*, những giảng viên các môn lý luận chính trị phải là những sinh viên giỏi được tuyển chọn để phục vụ cho mục tiêu nâng cao giáo dục đạo đức. *Thứ ba*, đội ngũ giáo viên, giảng viên phải tự đổi mới mình thông qua tự học, nâng cao trình độ đáp ứng yêu cầu cao của việc giảng dạy. Kết luận số 94-KL/TW, ngày 28/3/2014 của Ban Bí thư đã xác định: “*Đổi mới mạnh mẽ việc đào tạo, bồi dưỡng giáo viên lý luận chính trị, bảo đảm sát hợp với thực tiễn, đáp ứng yêu cầu tiếp tục đổi mới việc học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân. Xây dựng cho được đội ngũ giáo viên lý luận chính trị tâm huyết, yêu nghề, tuyệt đối trung thành, có niềm tin, có kiến thức mới gắn với thực tiễn. Đây là nhân tố quyết định sự thành công của việc tiếp tục đổi mới học tập lý luận chính trị trong nhà trường*” [5].

3. Đổi mới phương pháp dạy học (PPDH) các môn lý luận chính trị

Đổi mới PPDH nói chung và đổi mới PPDH phục vụ cho hình thức đào tạo theo hệ thống tín chỉ là vấn đề nhiều trường đại học đang quan tâm. Việc chuyển từ dạy học theo niên chế học phần sang dạy học theo hệ thống chế tín chỉ sẽ tạo ra những điều kiện thuận lợi trong việc đổi mới phương pháp dạy - học. Tiếp cận dưới góc độ mục tiêu, có sự khác biệt giữa PPDH

hiện đại với PPDH truyền thống. Theo quan điểm truyền thống, giảng viên là trung tâm của quá trình dạy học; còn quan điểm hiện đại lấy người học làm trung tâm, phát huy tối đa khả năng tự học và tư duy độc lập, sáng tạo của người học.

Từ đó, có những quan niệm cho rằng dạy học trong giai đoạn hiện nay phải thực hiện theo quan điểm hiện đại, phải thiên về những PPDH và hình thức dạy học phát huy tính tích cực và chủ động của người học. Vậy PPDH nào phục vụ đắc lực cho việc dạy học các môn lý luận chính trị? Có lẽ, không ai phủ nhận giá trị cao của các phương tiện dạy học hiện đại cũng như ý nghĩa lớn của nhiều PPDH tích cực; tuy nhiên mỗi một môn khoa học cần có phương pháp và hình thức dạy học có tính đặc trưng, để chuyển tải kiến thức đến người học một cách hiệu quả nhất. Với cách tiếp cận như vậy, chúng ta thấy rằng, trong dạy học các môn lý luận chính trị, thuyết trình vẫn là phương pháp cơ bản nhất, hiệu quả nhất để truyền thụ kiến thức cho người học, bên cạnh các phương pháp dạy học khác. Bởi vì:

Thứ nhất, nhiều thuật ngữ có nguồn gốc nước ngoài, khi được chuyển sang tiếng Việt, được dịch theo nghĩa phổ dụng, nên khi sử dụng cho một chuyên ngành ý nghĩa có thể bị hiểu sai lệch; do đó, đòi hỏi giảng viên phải biết để sử dụng và giải thích cho phù hợp. Trong một bài báo khoa học, PGS.TS Nguyễn Tấn Hùng đã có những ví dụ hết sức cụ thể về vấn đề này:

“Nước “Mỹ” là cách gọi không khớp với tên của nhà nước đó hiện nay là *United States of America* (USA). Đây là một nhà nước liên bang gồm 50 tiểu bang hợp nhất lại. Từ “states” có nghĩa là tiểu bang; “united” có nghĩa là thống nhất, hợp nhất lại. Trong tiếng Việt, nước Mỹ còn có tên gọi là “Hoa Kỳ” (cờ hoa), nhưng thực

ra, lá cờ nước Mỹ gồm “sao và vạch” (stars and stripes) chứ không phải là “hoa”. Trên lá cờ Mỹ có 13 vạch đỏ và trắng đại diện cho 13 xứ thuộc địa của Anh đã nổi dậy giành độc lập trong cuộc cách mạng 1776 và 50 ngôi sao năm cánh đại diện cho 50 tiểu bang hiện nay ở Mỹ”[7]

Hay: “pragmatism (chủ nghĩa hành động, triết học thực tiễn) thì gọi là “chủ nghĩa thực dụng”. Ở nước ta, vì không có điều kiện tiếp xúc trực tiếp với lý luận của học thuyết này, chỉ hiểu qua trung gian các từ điển, các sách được viết ra trong thời kỳ bao cấp ở Liên Xô và các nước xã hội chủ nghĩa trước đây nên chủ nghĩa thực dụng chỉ được hiểu ở khía cạnh tiêu cực của nó (tất nhiên, chủ nghĩa thực dụng có mặt tiêu cực của nó), như là “chỉ biết có lợi nhuận”, “lợi ích vật chất trước mắt, không quan tâm đến những mặt khác”, v.v., nhưng mặt tích cực của nó là chống lại tư biện, giáo điều, ảo tưởng, xa rời thực tế; đề cao kinh nghiệm, hiệu quả thực tế ... thì không được biết đến”[7]

Thứ hai, nhiều khái niệm, phạm trù mang tính khái quát, để hiểu được đòi hỏi giảng viên phải giảng giải, so sánh thì sinh viên mới hiểu được. Ví dụ: vật chất, vận

động, cái riêng, cái chung, bản chất của ánh sáng, phạm trù lịch sử, phạm trù vĩnh viễn...

Thứ ba, có nhiều luận đề của các môn lý luận chính trị đòi hỏi phải vận dụng kiến thức của nhiều chuyên ngành để minh chứng. Lúc đó hình ảnh sẽ “lặng im”, các nhóm thảo luận có thể bị “lạc lối” nếu không có người thầy dẫn đường và khẳng định các giá trị chân thực thông qua phương pháp thuyết trình. Ví dụ: Tại sao nói cuộc khủng hoảng vật lý học hiện đại cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX đã ảnh hưởng mạnh mẽ đến triết học duy vật và là cơ sở để V.I. Lênin đưa ra định nghĩa về phạm trù vật chất có tính khoa học và cách mạng.

Thứ tư, C. Mác nói rằng ngôn ngữ là cái vỏ vật chất của tư duy. Trong giảng dạy lý luận chính trị, ngôn ngữ là phương tiện hùng mạnh nhất, khẳng định trí tuệ của người thầy, có giá trị biểu cảm và tính thuyết phục trong việc truyền thụ kiến thức. Như vậy triết học, các môn lý luận chính trị sẽ được nhiều sinh viên thích học, không cảm thấy nhàm chán bởi sự khô khan, nếu giảng viên biết lôi cuốn người học bằng sự huy động kiến thức và trình bày nó một cách dễ hiểu, đầy lôi cuốn □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, Nxb Sự thật, Hà Nội.
- [2] Đảng Cộng sản Việt Nam (2006), *Văn kiện đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2007), *Văn kiện hội nghị Trung ương 5 Khóa X*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [5] Đảng Cộng sản Việt Nam (2014), *Kết luận số 94-KL/TW, ngày 28/3/2014 của Ban Bí thư Trung ương Đảng, về việc tiếp tục đổi mới việc học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân*.
- [6] V.I. Lênin toàn tập (2005), Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tập 29.

- [7] Nguyễn Tấn Hùng (2010), “Bàn thêm về một số thuật ngữ triết học, chính trị - xã hội có nguồn gốc từ tiếng nước ngoài”, *Tạp chí Triết học*, Số 1.
- [8] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2002), Kỷ yếu hội thảo khoa học “*Đổi mới giảng dạy, học tập môn Triết học Mác - Lênin trong các trường đại học toàn quốc*”.
- [9] Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh (2003), Kỷ yếu hội thảo khoa học đề tài cấp bộ, “*Vấn đề dạy và học các bộ môn khoa học Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh trong các trường đại học ở Hà Nội: Thực trạng và giải pháp*”.
- [10] Trung tâm Lý luận chính trị Đại học Quốc gia Tp HCM (2015), *Hội thảo Nâng cao chất lượng giảng dạy, học tập các môn lý luận chính trị trong các trường Đại học, Cao đẳng*, <http://cps.vnuhcm.edu.vn/index.php/tin-t-c/56-h-i-th-o-nang-cao-ch-t-lu-ng-gi-ng-d-y-h-c-t-p-cac-mon-ly-lu-n-chinh-tr-trong-cac-tru-ng-d-i-h-c-cao-d-ng>

Abstract

Requirements for renovating the political reasoning subjects from the perspectives of curricula and teaching methods

The 5th Plenum of the Central Committee (Session X) has clearly stated “the curricula, the contents and the methods of teaching and learning political reasoning subjects in our schools are still slow in terms of renovation, unable to catch up with the level of development and social requirements”. In order to add the scientific features to the subjects of political training, it is necessary to renew the curricula, syllabuses and renovate the training of the teaching staff in connection with renovating the methods of teaching and learning at the universities and colleges in the current stage.

Keywords: *political reasoning, renovating the curricula and teaching methods*